

Časopis Franjevačke teologije „Bosna franciscana“ u svom dvadeset i šestom broju donosi *Rasprave i članke* koji sadrže (5.-220.) deset radova različitih autora, *Pogleda* (221.-252.) koji obuhvaćaju tri rada, *Na izvorima baštine* (255.-280.) kojeg čini jedan rad, *Dokumente* (283.-288.) koji predstavljaju Opću deklaraciju ljudskih dužnosti, *Ocjene i prikaze* (291.-353.) koji donose dvadeset prikaza, popis autora, *Autori u ovom broju*, (355.-356.) te *Kazalo* (357.-359.).

Rasprave i članci započinju radom autora Jamesa Satterwhitea koji se u svom članku *Kršćanski mirotvorni timovi kao alternativa „otkupiteljskom nasilju“* (5.-21.) bavi teoretskim pretpostavkama na kojima se zasniva stvaranje i aktivnost kršćanskih mirotvornih timova. Ovdje se kršćanski mirotvorni timovi uspoređuju s drugim sličnim inicijativama, a zatim se istražuje način na koji su se navedeni razvili iz menonitske mirovne teologije. Autor ispituje i kako su kršćanski mirotvorni timovi osmišljavali utjelovljenje nenasilnog načina intervencije u konfliktnim situacijama u kojima stoji pretpostavka da je nasilje jedini pristup koji djeluje.

Kanonski oblik sklapanja ženidbe (22.-44.) rad je Mirona Sikirića u kojem autor govori o izričitom traženju Katoličke crkve da se bračna privola očituje zakonito (legitime). Kako u Katoličkoj crkvi postoji obveza na određeni oblik sklapanja ženidbe, zakonik Crkve donosi odredbe koje Sikirić ovdje iznosi i razlaže i koje se odnose na redoviti kanonski oblik, izvanredni oblik zbog posebnih okolnosti, područje na kojem vrijedi ta obveza, mjesto slavlja i upisivanje sklopljene ženidbe.

Špela Cvitković-Iličić u radu *Međunarodna politika Svete stolice i suvremeno društvo* (45.-65.) iznosi važnost Katoličke crkve u rješavanju mnogih međunarodnih i društvenih problema koja nakon Drugog svjetskog rata svoju diplomaciju proširuje na bitna pitanja svjetskih odnosa, posebice pitanja mira. Međureligijski i ekumenski dijalog te odnos Vatikana i suvremenog društva dva su dijela ovoga rada i njegove temeljne odrednice.

Četvrti rad u opusu čini *Hrvatska drama Bosne i Hercegovine od Matije Divkovića do danas* (66.-80.), autora Veselka Koromana. Autor ukratko daje pregled razvoja i stanje crkvene i svjetovne drame u Bosni i Hercegovini u razdoblju srednjega vijeka (u kasnom srednjem vijeku po seoskim i gradskim mjestima onodobne Bosne i Hercegovine izvode se svjetovne (profane) drame, tj. šaljive igre – farse (lakrdije)), turske prevlasti, reformacije (franjevci prevode s europskih jezika i sami pišu neutvrđeni broj izvornih i kompiliranih dramskih djela – Matija Divković, Stjepan Margitić Markovac) i prosvjetiteljstva. Razdoblje hrvatskog narodnog preporoda, 19. stoljeće, donosi pisce svjetovnih zanimanja, a javljaju se i dramske diletantske kazališne

družbe. Koroman navodi da je austrougarska vlast u Bosni i Hercegovini obilježena pojavom prve hrvatske svjetovne drame, utemeljenjem amaterskih kazališnih družbi, novih drama, a razdoblje je jugoslavenske vlasti razdoblje slabog poznavanja dramskih pisaca te je od Drugog svjetskog rata do 2000. godine tiskano ili samo izvedeno oko 200 dramskih tekstova pedeset hrvatskih autora iz Bosne i Hercegovine.

Povijest kao kulturna povijest (ili Bosna Srebrena kao kulturološki fenomen) (81.-90.) Željka Ivankovića govori o piscima i djelima koji ističu kulturnu povijest bosanskih franjevaca i franjevačke provincije Bosne Srebrene. Autor rada izdvaja Jelenića kao oca kulturne historiografije u Bosni i Hercegovini, dotičući se Jelenićevog poimanja kulture i kulturne povijesti u njegovom dvotomnom djelu *Kultura i bosanski franjevci*.

Za razumijevanje političkog katolicizma u banskoj Hrvatskoj, što je glavna tema rada *O procesu politizacije katolicizma u banskoj Hrvatskoj potkraj 19. stoljeća* Maria Strecha, neophodno je osvrnuti se i na stanje u Ugarskoj. Tako prvi dio rada prikazuje odnose u Ugarskoj krajem 19. stoljeća koji su obilježeni višegodišnjim sporovima mađarskih katolika protiv liberalne crkveno-političke reforme. Za razliku od Ugarske, autor dalje objašnjava, kako je u banskoj Hrvatskoj, koja je imala pravo na autonomno zakonodavstvo u području crkvenih poslova, katoličanstvo i u postnagodbenom razdoblju bilo povlaštena religija, a Katolička je crkva imala status privilegirane vjerske institucije (nije postojao zakon koji bi svim konfesijama jamčio slobodu vjeroispovijesti, uzajamnost i jednakost pred zakonom, ni zakon koji bi regulirao interkonfesionalne odnose), tako da većih sporova između Crkve i autonomne vlade nije bilo. Autor dalje u radu prikazuje razvoj politizacije hrvatskog katoličanstva razjašnjavajući bitne razloge koji su na to utjecali, kao opredjeljenost katoličkog svećenstva postojećim strankama, uspon austrijske kršćansko-socijalne stranke, mađarska vlada sa svojim crkveno-političkim reformama. Osnovno je obilježje hrvatskom političkom katolicizmu potkraj 19. stoljeća, kao i u ostalim europskim zemljama, dala povezanost između hrvatske nacionalne i katoličke vjerske ideje.

U radu *Odrzi kalvinske reformacije u Slavoniji do Julijanske akcije* (126.-142.) autor Ivan Balta govori o prodoru i širenju kalvinizma s područja današnje Mađarske u Slavoniju i Baranju za vrijeme osmanske vladavine, koji je zahvatio uglavnom mađarsko, a dijelom i hrvatsko stanovništvo te se, kako autor navodi, nikad nije razvio u neki samostalan pokret na teritoriju koji je ulazio pod kompetenciju bana i Sabora. Autor objašnjava i njegov odraz na vjersku i kulturnu povijest toga kraja, a rad završava i pregledom razdoblja oživljavanja kalvinskog pokreta krajem 19. stoljeća, sustavnim provođenjem Julijanske akcije na tlu Slavonije putem osnivanja brojnih mađarskih škola, željeznice i kulturnih društava.

O fra Jeronimu Lučiću (*Fra Jeronim Lučić (1575.-1643.)*) piše Miro Vrgoč posvetivši mu gotovo četrdesetak stranica (143.-180.) ovoga broja, obuhvativši i prikaz prilika u Bosni Srebrenoj za vrijeme djelovanja fra Jeronima Lučića, te sve aspekte života i djelovanja ovog značajnog franjevca Bosne Srebrene kroz njegovu pastoralnu i učiteljsku službu i upravnu službu u redu i Crkvi.

Autori Pavo Živković i Ivana Jakić u radu *Uspostava turske vlasti u sjeveroistočnoj Bosni i velike promjene uvjetovane dolaskom Turaka* (181.-196.) donose prikaz etničkih i vjerskih promjena na području sjeveroistočne Bosne u razdoblju druge polovine 15. i 16. stoljeća, tj. u vremenu turske vlasti. Bilježe se dva migracijska vala; s jedne strane katolika koji bježe od Turaka, a s druge strane Vlaha i muslimana koji dolaze s Turcima. Navedenim promjenama u sjeveroistočnoj Bosni uvjetovao je i nezanemariv broj islamiziranih katolika ili drugih etničkih korpusa, osobito tijekom 16. stoljeća u vrijeme vladavine Sulejmana Veličanstvenog i njegovog namjesnika u Bosni – Gazi Husrev-bega. U radu se iznosi i struktura stanovništva Gornje i Donje Tuzle, prije i za vrijeme turske prevlasti, te postavlja pitanje nestanka (kada i kako) crkve u Gornjoj Tuzli (Gradovrhu). Posljednji rad iz dijela *Rasprave i članci, Problem Ludrumske biskupije* autora Ante Škegra (197.-220.), bavi se problemom ubikacije subjekata dodijeljenih Ludrumskoj biskupiji (Magnotik, Ekvitin, Salviatik, Sarsiatik) osnovanoj 533. godine aktima salonitanskog crkvenog sabora. Kako se mnogo autora bavilo problemom ubikacije sastavnica Ludrumske biskupije, Škegro na kraju rada tablično navodi koje su godine i na kojim mjestima razni autori, poput Farlatija, Batinića, Šišića, Bojanovskog, Cambija, Cicvarića, Čače i mnogih drugih, ubicirali navedene subjekte.

Drugi dio „Bosne franciscane“ čine *Pogledi* triju autora, Esada Bajtala, *Građanska hrabrost između straha i savjesti* (223.-242.), Hansa Kunga, *Ljudska prava i ljudske odgovornosti* (243.-249.) te Alena Kristića, *Projekt svjetskog etosa u Bosni i Hercegovini* (250.-252.).

Rad Mile Jukića *Popis umrlih od kuge u župi Kreševo 1783. godine* (256.-280.) sastavni je dio poglavlja časopisa koji nosi naslov *Na izvorima baštine*. U radu autor daje popis od gotovo 750 katolika umrlih od kuge na području tadašnje župe Kreševo, iznoseći poimeničan popis umrlih, mjesto i datum smrti te dob pokojnika.

Slijedi dio u kojem jedanaest autora daje dvadeset prikaza i ocjena različitih djela (*Ocjene i prikazi*) na 164 stranice časopisa (291.-355.), od kojih treba izdvojiti prikaz „Povijesnog zbornika“, godišnjaka za kulturno i povijesno naslijeđe Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Osijeku, br.1-2, 2006./7. godine, autora Šime Ivelja. Posljednji dio „Bosne franciscane“ čini popis zastupljenih autora u ovom broju (357.).

Ivana Jakić

POVIJESNI ZBORNIK
godišnjak za kulturu i povijesno naslijeđe
br. 3, Osijek, 2008.

Nakladnik:

Odsjek za povijest - Filozofski fakultet Osijek

Za nakladnika:

Prof. dr. sc. Ivan Balta, predstojnik Odsjeka za povijest

Uredništvo:

Prof. dr. sc. Pavo Živković, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Ivan Balta, Filozofski fakultet u Osijeku
Doc. dr. sc. Boško Marijan, Filozofski fakultet u Osijeku
Prof. dr. sc. Mithad Kozličić, Sveučilište u Zadru
Prof. dr. fra. Marko Karamatić, Franjevačka teologija Sarajevo
Prof. dr. sc. Azem Kožar, Filozofski fakultet u Tuzli
Prof. dr. sc. Márta Font, Bölcsészettudományi Kar Pécs
Prof. dr. sc. Marta Dobrotková, Filozofická fakulta v Trnave

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr. sc. Pavo Živković

Tajnik uredništva:

Mr. sc. Zlatko Đukić

Lektor i korektor:

Prof. dr. sc. Loretana Despot

Računalna obrada i prijelom

Ivan Nećak

Prijevod sažetaka na engleski:

Denis Pavić, prof.

Tisak:

Tiskara Soldo, Vukovar

Naklada: 300 primjeraka